

TOP Leerkrachthandleiding. Versie 2.

© Deze uitgave hoort bij lesprogramma *TOP* van Universiteit Utrecht, gefinancierd door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO), 406-16-052.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteurs (s.t.m.bogaerds-hazenbergh@uu.nl).

Auteurs: Suzanne Bogaerds-Hazenbergh, Jacqueline Evers-Vermeul en Huub van den Bergh. Met speciale dank aan: Bettina Tuinstra, Monique Walet, Marjolein Franken en Christie van Seventer.

Vormgeving schema's en voorkant: Rémi Bouwer

Tweede druk, 2022
Universiteit Utrecht

Er is geprobeerd om rechthebbenden van copyright te achterhalen. Indien er personen of instanties aanspraak menen te maken op bepaalde rechten, dan wordt hun vriendelijk verzocht contact op te nemen met de auteurs.

LES 5: VAN BOON TOT CHOCOLA

Duur: 60 minuten (als één les) óf opsplitsen na stap 3 (Les 5A: 45 min, Les 5B: 15 min).

Vorbereiding: Bekijk Stoomcursus Chronologie en/of lees blz. 14 t/m 16.

Klaarzetten: Leerlingenboek, PowerPoint, eventueel **wat chocola** als prijsje na de quiz.

Structuur: Chronologie (en herhalingsstof).

Lesdoelen:

1. Na deze les kennen leerlingen de kenmerken van een chronologische tekststructuur.
2. Na deze les kunnen leerlingen een stroomschema gebruiken als samenvatting.
3. Na deze les weten leerlingen wanneer je een stroomschema het beste gebruikt.

Stap 1

Expliciete instructie

10 min

>> Ik heb een recept voor chocolademousse gevonden. Kijk maar naar Tekst 1. Waar moet je op letten als je een recept leest?

Het is belangrijk om een tekst van een recept goed te lezen, want als je de **volgorde** van een recept niet aanhoudt, wordt wat je kookt of bakt niet zoals het zou moeten zijn.

>> PowerPoint: Slide 1. Lesdoelen. Geef uitleg over chronologische structuur.

- Als de volgorde in een tekst belangrijk is, dan heeft die tekst een chronologische structuur, een structuur waarin de tijd of volgorde van stappen of gebeurtenissen heel belangrijk is. Chronologisch betekent: geordend op volgorde van tijd.
- Ook de chronologische structuur herken je aan een aantal sleutelwoorden, zoals *ten eerste*, *ten tweede* en *vervolgens*. Die gaan we straks vaak tegenkomen in de teksten.
- Je kunt de chronologische structuur op verschillende manieren samenvatten. Deze les gebruiken we daar een stroomschema voor.

>> PowerPoint: Slide 2. Heeft Tekst 1 een chronologische tekststructuur? Waarom?

Ja. De volgorde staat centraal. Je ziet veel signaalwoorden van volgorde.

Tekst 1

Gezonde chocolademousse

Hoe maak je deze chocolademousse? Eerst verwijder je de schil en pit van twee rijpe avocado's. Daarna doe je de avocado's met pure chocola (70 gram) en een flinke scheut kokosmelk (150 ml) in een blender, maar wel pas nadat je in de magnetron de chocolade hebt gesmolten. Maak er nu met de blender een gladde mousse van. Vervolgens schep je de mousse in vier kleine glaasjes, waarna je ze voor minstens 4 uur in de koelkast zet. Eet smakelijk!

 Tekst 1 heeft wel/~~niet~~ een chronologische structuur.

>> PowerPoint: Slide 3. Moet je de chocola eerst smelten of eerst in de blender doen?

Maak leerlingen bewust van het feit dat de volgorde in de geschreven tekst niet altijd klopt met de volgorde in de werkelijkheid: achter het woord *nadat* staat wat je éérs moet doen.

Daarna doe je de avocado's met pure chocola (70 gram) en een flinke scheut kokosmelk (150 ml) in een blender, **maar wel pas nadat je** in de magnetron de chocolade hebt gesmolten

>> PowerPoint: Slide 4. Geef uitleg over het stroomschema

In een chronologische tekst is de volgorde van tijd belangrijk. Als je de tekst goed wilt onthouden, maak je bijvoorbeeld een samenvatting in een stroomschema. Je schrijft in steekwoorden op wat er per stap gebeurt, en noteert één stap per vakje.

Stap 2

Modeling en reflectie

10 min

>> PowerPoint: Slide 5. Introduceer modeling.

Vandaag gaan we leren hoe je chocola maakt van cacaobonen. Dat staat in een chronologisch geordende tekst. Ik ga laten horen hoe ik lees en de belangrijkste informatie eruit haal. Luister mee naar mijn gedachten. Let goed op wat ik doe om de tekst beter te begrijpen.

>> PowerPoint: Slide 6. Model Tekst 2A. Vul stapsgewijs stappenplan in.

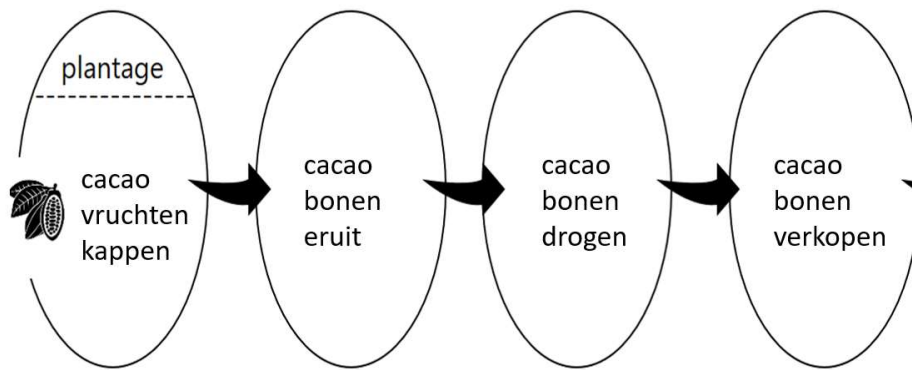
Let op! Je kunt dit doorklikken op de PowerPoint, maar ook zelf invullen op het bord.

Tekst 2A

Cacaobonen oogsten

Het maken van een chocoladereep begint op plantages in West-Afrika waar cacaobomen groeien en cacaobonen geoogst worden. Oké, dit stukje gaat dus over bonen oogsten en zegt dat het begint op de plantages. Plantages zijn een soort akkers vol met bomen, dat wist ik. Eens kijken wat de eerste stap is. Eerst – kijk, eerst: dat betekent dat dit de eerste stap wordt – Eerst kappen arbeiders de rijpe vruchten van de cacaoboorn. Oké, dat schrijf ik op als stap 1. Daarna halen ze de bonen uit de vruchten. Daarna: dat is dus stap 2: bonen eruit. Als dat gebeurt is, laten ze de cacaobonen in de zon drogen tot ze bruin zijn. De bruine cacaobonen worden vervolgens verkocht aan buitenlandse bedrijven. Oké, dat zijn twee stappen! Stap 3: de cacaobonen laten drogen. De volgende stap: in die zin zag ik het woord vervolgens. Even kijken: vervolgens verkocht. Oké, stap 4: bonen verkopen. Kijk! Nu heb ik een overzicht van wat er in welke volgorde gebeurt!

 Tekst 4 is een chronologische tekst. Vat de eerste stappen samen in het schema.

>> Bespreek: wat deed ik net om de tekst goed te begrijpen?

In kleine etappes de tekst lezen. Letten op signaalwoorden. Elke stap in het schema schrijven.

Stap 3

Samen verwerken en klassikale quiz

25 min

>> PowerPoint: Slide 8 & 9. Introduceer opdracht: schema maken.

Straks gaan we een chocoladequiz doen. Om de vragen goed te beantwoorden, is het belangrijk dat je goed in beeld krijgt in welke stappen chocola gemaakt wordt. Je vat zelf dadelijk maar één deel van de tekst samen. Daarna moet je je informatie delen met een andere klasgenoot. Daar moet je goed bij opletten, want je hebt alle informatie nodig voor de quiz!

>> Verdeel leerlingen in groepjes: Tekst 2B of Tekst 2C.

Elk groepje leest één tekstje. Vanwege uitwisselen van informatie is het handig als je evenveel leerlingen per tekst hebt. Volg nu het stappenplan hieronder.

>> Stap 1. Leerlingen werken in groepjes aan één tekstdeel

Groepjes lezen hun tekst. Ze zoeken naar de verschillende stappen in de tekst. Daarna maken ze hun samenvatting in het stroomschema (zie volgende blz.).

>> Stap 2. Leerlingen wisselen informatie uit in gemengde groepjes.

Voor elke tekst is er één of twee leerlingen aanwezig in het groepje. Leerlingen vertellen aan de hand van hun schema de belangrijkste informatie uit hun tekst en vullen hun schema aan.

>> Stap 3. PowerPoint: Slide 9-16. De grote chocoladequiz.

Quiz: Leerlingen gaan allemaal staan. Hand omhoog bij onjuist, niks doen bij juist. Antwoord fout? Leerling moet gaan zitten. Wie het langst blijft staan, heeft gewonnen!

Stel kort na elkaar de volgende **quizvragen: juist of onjuist?**

- De chocola wordt ingepakt, voordat het naar de winkels gaat (**juist**)
- Van cacaomassa worden cacaobonen gemaakt (**onjuist**)
- De cacaobonen gaan twee keer met een vrachtwagen (**juist**)
- Je moet eerst de schillen verwijderen en daarna pas de cacaobonen roosteren (**onjuist**)
- Je moet eerst de schillen verwijderen en daarna de cacaobonen vermalen (**juist**)
- Cacaobonen worden eerst in de zon gedroogd en daarna pas schoongemaakt (**onjuist**)
- Nadat chocola in vormen is gegoten, worden er vetten aan toegevoegd (**onjuist**).

>> PowerPoint: Slide 17. Nabespreking stroomschema's.

Bespreek de nadat-zin met omkering: daarin ligt de volgorde andersom dan je denkt.

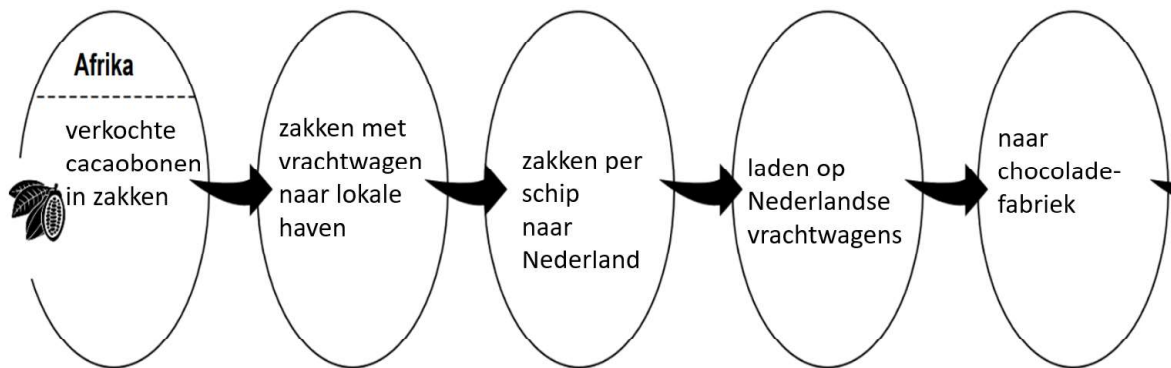
In de chocoladefabriek worden de schillen van de cacaobonen gehaald, nadat de bonen zijn geroosterd → *eerst roosteren, daarna schillen eraf*. Bij een *nadat* middenin de zin moet je altijd goed opletten op de volgorde!

Optioneel: Alle leerlingen kunnen nu een stukje fairtrade chocolade proeven als beloning.

Tekst 2B

Van Afrika naar Nederland

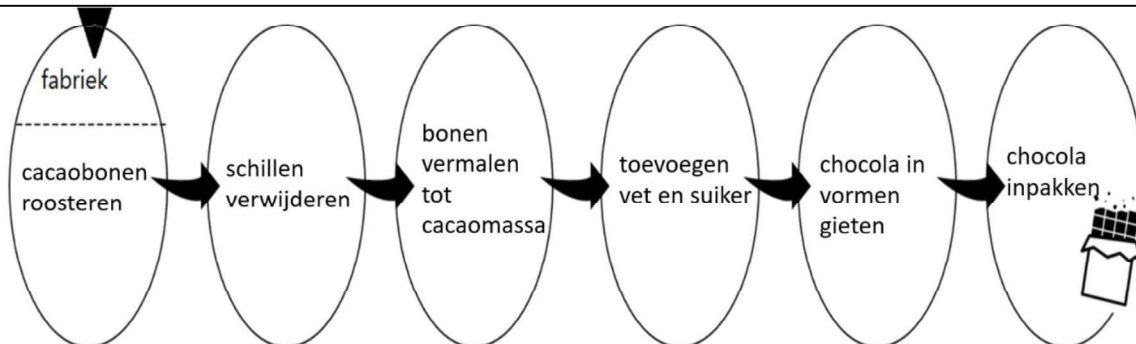
Buitenlandse bedrijven kopen veel cacaobonen in Afrika. Hoe komen die cacaobonen eigenlijk in Nederland terecht? Eerst zorgen deze bedrijven ervoor dat de cacaobonen in grote zakken worden gedaan. Daarna worden deze zakken met vrachtwagens naar de haven gebracht. Vervolgens gaan de bonen met een schip over zee naar Nederland. Nadat ze daar in de haven zijn overgeladen op vrachtauto's, brengt men de cacaobonen naar de nabijgelegen chocoladefabriek.

Tekst 5B

Van boon tot chocola

In de fabriek wordt chocolade gemaakt van cacaobonen. Dat gaat als volgt. In de chocoladefabriek worden de schillen van de cacaobonen gehaald, nadat de bonen zijn geroosterd. Vervolgens malen machines de cacaobonen fijn tot cacaomassa. Er worden vetten en suikers toegevoegd aan deze cacaomassa. Vervolgens gieten machines dit in allerlei vormen, zoals chocoladeletters of chocoladerepen. Tot slot rollen deze heerlijke chocoladecreaties over de lopende band naar de inpakafdeling.

Stap 4

Zelfstandig werken

10 min

>> Zet leerlingen aan de slag met de herhalingstaak (Tekst 3&4) en de schrijfpdracht.

Eventueel kan dit als weektaak worden opgedragen.

Tekst 3

Eerlijke chocola

Cacaoboeren in Afrika verdienen vaak maar heel weinig geld met de cacaobonen die ze verkopen. Sommige mensen werken bijna als slaven op de plantages. Dat is erg oneerlijk. Gelukkig zijn er ook chocoladehandelaren die dat probleem inzien. Zij willen een eerlijke prijs betalen voor de cacao. In de winkel herken je die eerlijke chocola aan het label *Fairtrade*. Dat betekent: eerlijke handel. Het nadeel daarvan is wel dat zulke chocola wat duurder is.

 Welke structuur heeft tekst 3?

X probleem-oplossing

0 vergelijking

0 chronologie

Tekst 4

Cacaoboon of koffieboon?

Cacaobonen en koffiebonen lijken een beetje op elkaar. Beide soorten bonen worden geteeld op plantages in Midden-Amerika en West-Afrika. De bereidingsprocessen lijken ook op elkaar: zowel koffiebonen als cacaobonen moet je drogen en roosteren, omdat de heerlijke aroma's hiermee vrijkomen. Het belangrijkste verschil is natuurlijk dat je van een koffieboon uiteindelijk koffie zet, terwijl je van cacaobonen chocolade maakt.

 Welke structuur heeft tekst 4?

0 probleem-oplossing

X vergelijking (*verschillen en overeenkomsten tussen cacaobonen en koffiebonen*)

0 chronologie

 SCHRIJFOPDRACHT Nu jij! Hoe maak je jouw favoriete boterham klaar?

Schrijf nu zelf een stappenplan/recept voor je klasgenoten. Jouw tekst moet heel duidelijk maken hoe je jouw favoriete boterham klaarmaakt, zodat iemand anders het met jouw tekstje precies zo kan klaarmaken. Wat doe je op je boterham en in welke volgorde?

- Sterke leerlingen mogen ook een moeilijker recept verzinnen en opschrijven
- Zwakke leerlingen kunnen ook in tweetallen werken en het eerst mondeling vertellen

Tip: Wijs leerlingen erop dat ze in hun tekst de volgorde verhelderen met signaalwoorden.

Stap 5

Afsluiting

5 min

>> **PowerPoint: Slide 21. Bij welke teksten kun je nog meer een stroomschema maken?**

Bijv. *Montagehandleiding, tekst waarin een procedure wordt uitgelegd, spelregels.*

Dat zijn allemaal teksten waarin de volgorde van tijd heel belangrijk is, dus met een chronologische structuur. Al die teksten kun je goed samenvatten met een stroomschema. . Je kunt ook denken aan een tekst in een geschiedenisboek. Vaak zijn daarin de jaartallen bij gebeurtenissen heel belangrijk. Dat bekijken we in de volgende les!

LOGBOEK

>> **Vul kort na de les je logboek in met Google Forms.**